quisieran acabar con el euro y regresar a las viejas nacionalidades. De hecho, la primera fuerza política es hoy, en Francia, el Front National, un partido neofascista que quiere liquidar la moneda única y la integración de Europa. Todas las encuestas dicen que en Reino Unido una mayoría de ciudadanos quiere salirse de la Unión y que el referéndum que, al respecto, ha prometido convocar el Gobierno, lo perderían los europeístas. Sin Reino Unido, Europa nacería baldada.

¿Qué concluir de esta deprimente visión panorámica de la eterna pugna entre la civilización y la barbarie? ¿Que esta última avanza incontenible y terminará por aplastar pronto a aquella? Eso sería tan falso como sostener, ahora, la tesis que lanzó hace un cuarto de siglo Francis Fukuyama sobre la irreversible victoria de la democracia. La pugna sigue en pie, con fluctuantes alternativas, y sólo en un sentido – aunque importantísimo – se puede decir que la democracia gana puntos. A diferencia del comunismo, un mito capaz de seducir a mucha gente con su sueño igualitarista, el fundamentalismo religioso islámico, hoy el principal adversario de la civilización, sólo puede convencer a los ya convencidos, pues sus ideas y paradigmas son tan primitivos y cavernarios que se condena a sí mismo a ser derrotado tarde o temprano por agentes exteriores o por descomposición interna. Esa guerra nunca nadie la ganará de manera definitiva; se ganarán y se perderán batallas, y, eso sí, lo realista sería reconocer que, en los últimos tiempos, la causa de la libertad las ha estado perdiendo muchas más veces que ganando.

Derechos mundiales de prensa en todas las lenguas reservados a Ediciones EL PAÍS, SL, 2014.

Війни кінця світу

Минуло вже 25 років відтоді, як Фукуяма заявив про кінець історії, цивілізації і насильства, однак боротьба на міжнародній арені продовжується. І головним ворогом зараз є ісламський радикалізм.

У 1989 році Френсіс Фукуяма опублікував відому статтю про кінець історії, а в 1992 році книгу, в якій розширив і аргументував свою теорію, де пояснив, що з розпадом Радянського Союзу і крахом комунізму майбутній демократії не буде альтернативи,

і світ поступово ставатиме цивілізованішим у глобальному сенсі, де пануватимуть мир та свобода.

Чи наважився б хто-небудь чверть століття тому заперечувати такій оптимістичній теорії? Та куди б ми сьогодні не спрямували свій погляд, історія жива, як ніколи, протиріччя і гостра атака демократичної культури стають символами епохи, відвойовуючи собі нові терени. СРСР і комунізм практично зникли у всіх своїх реальних проявах, а дві останні комуністичні держави – Куба і Північна Корея видаються атавізмами, яким рано чи пізно судилося зникнути. Але Росія на чолі з Володимиром Путіним та купкою колишніх агентів КГБ постає з небуття як деспотична сила, успішно кидаючи виклик Заходу і поступово відбудовуючи свою імперію, спрямовану проти Сполучених Штатів і Європи, котра, за підтримки громадської думки, висловлює свій протест і погрожує санкціями, але ні сьогодні не піде на війну, підтримуючи вже напівзруйновану російським монстром Україну, ні завтра виступить на підтримку балтійських країн, які скоріш за все стануть наступною мішенню нового російського імперіалізму.

Арабська весна, яка пробудила стільки надій у всьому демократичному світі, зараз не просто сконала, але вже й похована. Ще тримається чудо Тунісу, але вже зникла надія у Єгипті, де вільні вибори привели до влади *Братів Мусульман*, які почали встановлювати непримиренну і агресивну теократію, та були усунуті від влади через встановлення божевільної воєнної диктатури. У Лівії параноїдальна диктатура Кадафі луснула, а самого диктатора було вбито, але зараз країна живе у обстановці кривавої анархії, де релігійні та військові утворення регулярно проливають кров і де, вочевидь, врешті-решт візьмуть гору ісламістські фундаменталісти.

Звичайно, найтрагічнішою є доля Іраку. Військове втручання повалило криваву тиранію Садама Хусейна, але згодом, після нетривалого затишшя, коли здавалося, що правовий режим і свобода зможуть утвердитися, спалахнула війна між шиїтами і сунітами, а терористи Аль Каїди та інші радикально налаштовані організації ісламістів заявили про себе, влаштувавши справжню оргію жорстокості, створили атмосферу ще кривавішу і фа-

натичнішу, ніж сама Аль Каїда. Так як і в Сирії, *Ісламська держава* заволоділа частиною країни. Вона встановила там новий халіфат, де діють закони шаріату та чинні радикальні форми прояву жорстокості: стали реальністю страти, розп'яття на хресті, поховання живцем всіх тих, хто відмовляється прийняти фундаменталістський іслам, де жінки і навіть дівчатка поневолені і їх віддають наложницями військовим, майбутнім смертникам.

Широкий визвольний рух піднявся зі зброєю в руках проти диктатури Башара аль-Асада в Сирії. На першому етапі там домінували демократичні та прогресивні сили, але західні країни їх зрадили, вони поступилися Путіну, постачальнику зброї диктатору. Це дозволило фанатикам *Ісламської держави* уніфікувати боротьбу проти аль-Асада. Зараз ситуація в Сирії набрала гротескних рис, і єдиною альтернативою, на жаль, є рішення Сполучених Штатів і Європейського Союзу бомбардувати ворогів тирана: хоча той і вбивця власного народу, все ж він не таке велике зло у порівнянні з режимом халіфату.

Не менш трагічною є ситуація в Афганістані, де таліби видаються непереможними. Протягом своєї виборчої кампанії Обама звинувачував президента Буша в тому, що той помилково надавав Іраку більшої ваги, адже справжню небезпеку для вільного світу створювали фанатичні таліби. І, прийшовши до влади, президент США збільшив постачання зброї для боротьби з ними. Кілька років по тому через поразку своїх власних зусиль США та країн-членів НАТО їхні війська були виведені з країни. Там залишилася тільки незначна, чисто символічна, кількість військових. І цілком вірогідно, що рано чи пізно до влади повернеться режим, який забороняє жінкам навчатися, займати будь-яку посаду, тримає їх вдома як рабинь, відновлює шаріат, руйнує культурний спадок країни і встановлює обскурантистсьську диктатуру середньовіччя.

На тлі такого дикунства – хто б міг подумати – Латинська Америка здається зразком цивілізованості. Тут немає воєн, проходять більш-менш вільні вибори, у значній кількості країн спостерігається співіснування різних культур. Але було б нерозважливо землі не чути під ногами. Куба, де чинна найтриваліша в історії континенту диктатура, до цих пір в руках

двох "динозаврів", які дивують своєю невмирущістю. Винятком, звичайно, є купка дисидентів, боротьба яких ледь відчутна. Таке враження, що на острові і "бджоли не гудуть". У Венесуелі кілька місяців тому активність студентів, здавалося, надавала опозиції переможної динаміки, але схоже на те, що Мадуро і його поплічникам на сьогодні вдалося зміцнити свою владу і шляхом жорстоких репресій знову відкласти годину свободи. Країна в руїнах, хоча і має багаті надра. Але як показує історія, лише бідності, розподілу харчів за картками, інфляції та корупції недостатньо, для того, щоб народ був готовий повалити таку диктатуру. Навпаки, там, де панують злидні та страх, нужденний народ думає лише про те, як вижити, і більш схильний до покори і пасивності, що ще раз пояснює довготривалість стількох диктаторських режимів в Латинській Америці та Африці.

Таке бачення з висоти пташиного польоту стану демократії у світі тьмяніє ще більше, якщо ми проаналізуємо глибоку кризу, яку переживає Європейський Союз, найамбітніший сучасний проект культури свободи. Об'єднання європейських країн вже принесло багато вигод країнам Старого світу, серед них найдовший за всю історію період мирного співіснування. Хоча в останні роки, здебільшого через економічну та фінансову кризи, питання існування Євросоюзу як такого загострилося зі зростанням націоналізму, ультра лівих та ультра правих сил, які виступають проти ЄС, за скасування євро і повернення до традиційних форм державного устрою. До речі, зараз найпотужнішою силою у Франції є Національний Фронт, неофашистська партія, яка виступає проти єдиної грошової одиниці та євроінтеграції. Результати усіх опитувань говорять про те, що більшість населення у Великій Британії прагне виходу з ЄС, і що референдум стосовно цього питання, який пообіцяв провести уряд, прихильники ЄС найвігорідніше програють. Звичайно, без Великобританії Європа буде неповноцінною.

Який же висновок з цієї сумної панорами одвічного протистояння цивілізації і варварства? Невже останнє невпинно наступатиме, і врешті-решт розчавить цивілізацію? Це було б такою ж неправдою, як і думки, висловлені чверть століття тому

Френсісом Фукуямою про невідворотну перемогу демократії. Боротьба продовжується зі спадами та підйомами, і лише в одному, але важливому сенсі можна сказати, що демократія набирає очок. На відміну від комунізму – міф який може спокусити багатьох людей мріями про рівність – релігійний фундамент ісламу сьогодні найгірший ворог цивілізації, він може переконати лише вже переконаних, оскільки його ідеї і внутрішні парадигми настільки примітивні і застарілі, що приречують себе на крах з боку зовнішніх чинників або через внутрішній розпад. Цю війну ніколи і ніхто не виграє остаточно, будуть поразки і перемоги, однак реальність у тому, що останнім часом справа свободи частіше програє, аніж виграє.

Переклад надійшов до редколегії 12.03.15

UDC 821.111-2

ЛЕОНАРД

Історія з Нової Зеландії, переказана Дженніфер Бассет

(переклад виконаний **О. М. Поліщук**, студенткою Київського національного університету імені Тараса Шевченка)

Жінки часто дарують членам своїх родин речі, зв'язані власноруч. Дружини в'яжуть шкарпетки чи шарфи своїм чоловікам; бабусі в'яжуть кофтинки для своїх онуків.

Купити подарунок швидко і легко, а от зробити подарунок власними руками займає набагато більше часу. А, якщо руки у вас, як у Леонардової дружини, старі, задерев'янілі та скрючені від артриту, то, можливо, в'язання – не найкращий варіант.

Я зв'яжу йому шалика. Так. Зв'яжу йому шарф такого ж кольору, як і його очі.

Я зачекала доки моя племінниця поведе мене по крамницям. "Я хочу купити клубок вовняних ниток, – сказала я їй, – хочу зв'язати Леонардові шарфик".

"Але ж ти не в'яжеш", – відповіла вона. Вона подивилася на мої викривлені пальці та швидко відвела погляд. "Та й Леонард вже не виходить на вулицю".

Та все ж Петра повела мене до магазину.